NÁVRH

NÁMESTIA SCHÖNDORF & OBCHODNEJ ULICE

MUNISS 2018

JOZEF **HURBAN**
ADAM **JUHÁS**
BARBORA **PLÁŠKOVÁ**
JÁN **URBAN**
REBEKA **VRBINČÍKOVÁ**

/ UNIVERZITY /

SLOVENSKÁ_TECHNICKÁ_UNIVERZITA
V_BRATISLAVE
&
VYSOKÉ_UČENÍ_TECHNICKÉ_V_BRNĚ

/ FAKULTA / ÚSTAV /

ÚSTAV_MANAŽMENTU_STU
FAKULTA_ARCHITEKTÚRY_STU
FAKULTA_ARCHITEKTÚRY_VUT

/ TÉMA ZADANIA /

REVITALIZÁCIA_NÁMESTIA_ZA_HOTELOM_CROWN_PLAZA
&
NÁVRH_OBCHODNEJ_ULICE

/ AUTORI /

BC.JOZEF_HURBAN
BC.ADAM_JUHÁS
BC.BARBORA_PLÁŠKOVÁ
ING.ARCH.JÁN_URBAN
REBEKA_VRBINČÍKOVÁ

/ ROK_SPRACOVANIA_PROJEKTU /

2018

OBCHODNÁ_ULICA
NÁMESTIE SCHÖNDORF
"MIESTO PRE KAŽDÉHO"

/ OBSAH /

01_ÚVOD	1
02_CIELE_PROJEKTU	2
03_ANALÝZA_OBCHODNÁ ULICA & OKOLIE	3 - 10
04_STAKEHOLDERI_KLÚČOVÍ _AKTÉRI_ULICE	11- 15
05_ANALÝZA_NÁMESTIE_SCHÖNDORF / POŠTOVÁ_ULICA	16 - 23
06_SPOLOČNÉ PROBLÉMY / POTENCIÁLY	24 - 27
07_PRINCÍPY_TVORBY_VEREJNÉHO_PRIESTORU	28 - 29
08_3_HLAVNÉ_ODPORÚČANIA	30 - 37
09_FILOZOFIA_NÁVRHU	38 - 39
10_NÁVRH	40 - 42
11_ZÁVER	43
12_BIBLIOGRAFIA	44

/ ÚVOD /

Obchodná ulica patrí medzi najznámejšie bratislavské ulice a jej história siaha niekolko storočí do minulosti. Táto lokalita bola kedysi samostatnou obcou s názvom – Krásna Ves alebo Schöndorf, ležiacou za hradbami mesta a plnila funkciu akejsi brány do starej Bratislavy. Každý návštevník Bratislavy ňou prechádzal pri vstupe do mesta a možno sa aj zastavil v niektorom z hostincov či vinární, ktoré sa tu už v tom čase nachádzali. Svoje miesto na Obchodnej ulici mali aj remeselníci, ktorí svoje výrobky vyrábali v dielňach vo dvoroch a ponúkali ich všetkým návštevníkom mesta.

Postupom času sa Krásna Ves stala súčasťou mesta a v minulosti niesla názvy ako Shöndorfská ulica, Uhorská ulica či Zlotovova ulica. Svoj charakter si však zachovala dodnes - pôsobí na nej velké množstvo prevádzok poskytujúcich rozličné tovary a služby. Na druhej strane, jej význam sa postupom času do určitej miery znížil, čo je spôsobené najmä príchodom velkých obchodných centier, ktoré ludia často uprednostňujú. My však veríme, že Obchodná ulica má stále velký potenciál stať sa atraktívnejšou pre svojich návštevníkov a práve na využitie tohto potenciálu sa v našej práci zameriame. Zároveň pomenujeme hlavné problémy Obchodnej ulice a navrhneme opatrenia, ktorými ich dokážeme efektívne vyriešiť. Modelovým územím je priestor za hotelom Crown Plaza a Poštová ulica, kde predstavíme spomínané riešenia formou urbanistického návrhu.

/ CIELE PROJEKTU /

1. Vytvorenie atraktívneho verejného priestoru
2. Zlepšenie imidžu Obchodnej ulice
3. Prinavrátenie historickej hodnoty
4. Obchodná ako obchodné centrum

Z krátkodobého hladiska sa zameriavame na zvýšenie atraktivity modelového územia – priestoru za hotelom Crown Plaza, a to vyriešením problému nízkej kohézie, bezdomovectva či hygieny verejného priestoru. Našim cielom je vytvoriť v rámci modelového územia otvorené námestie s príjemným prírodným prostredím, ktoré bude dostupné pre každého návštevníka. Miesto, kde ludia nájdu oddych, kultúru, služby a prispejú tým k vytvoreniu živého organizmu v meste. Našim cielom je tiež zabezpečiť návratnosť investícií a ekonomiku takto vzniknutého priestoru, nakolko sa jedná o súkromný pozemok majitela, ktorý očakáva ekonomickú efektívnosť. Tiež sa zameriavame na zlepšenie imidžu Obchodnej ulice a na to, ako ulica pôsobí na návštevníka. V tomto zmysle považujeme za nevyhnutné udržiavanie čistoty verejných priestorov a elimináciu reklamného smogu.
Z dlhodobého hladiska je našim cielom vytvoriť z Obchodnej ulice atraktívne miesto s charakterom obchodno-zábavného centra pod holým nebom, ktorého priestory budú spríjemňovať prvky zelenej a modrej infraštruktúry. Tie budú zároveň pozitívne vplývať na miestnu mikroklímu a zdravie človeka, pričom môže byť využitá aj dažďová voda. Obchodnej ulici chceme moderným spôsobom prinavrátiť jej historickú identitu, ktorá prispeje k zvýšeniu jej atraktivity. Upokojenie Obchodnej ulice si zároveň bude vyžadovať aj výrazné obmedzenie či eliminovanie kolajovej dopravy, čo je však podmienené ďalšími dlhodobými opatreniami.

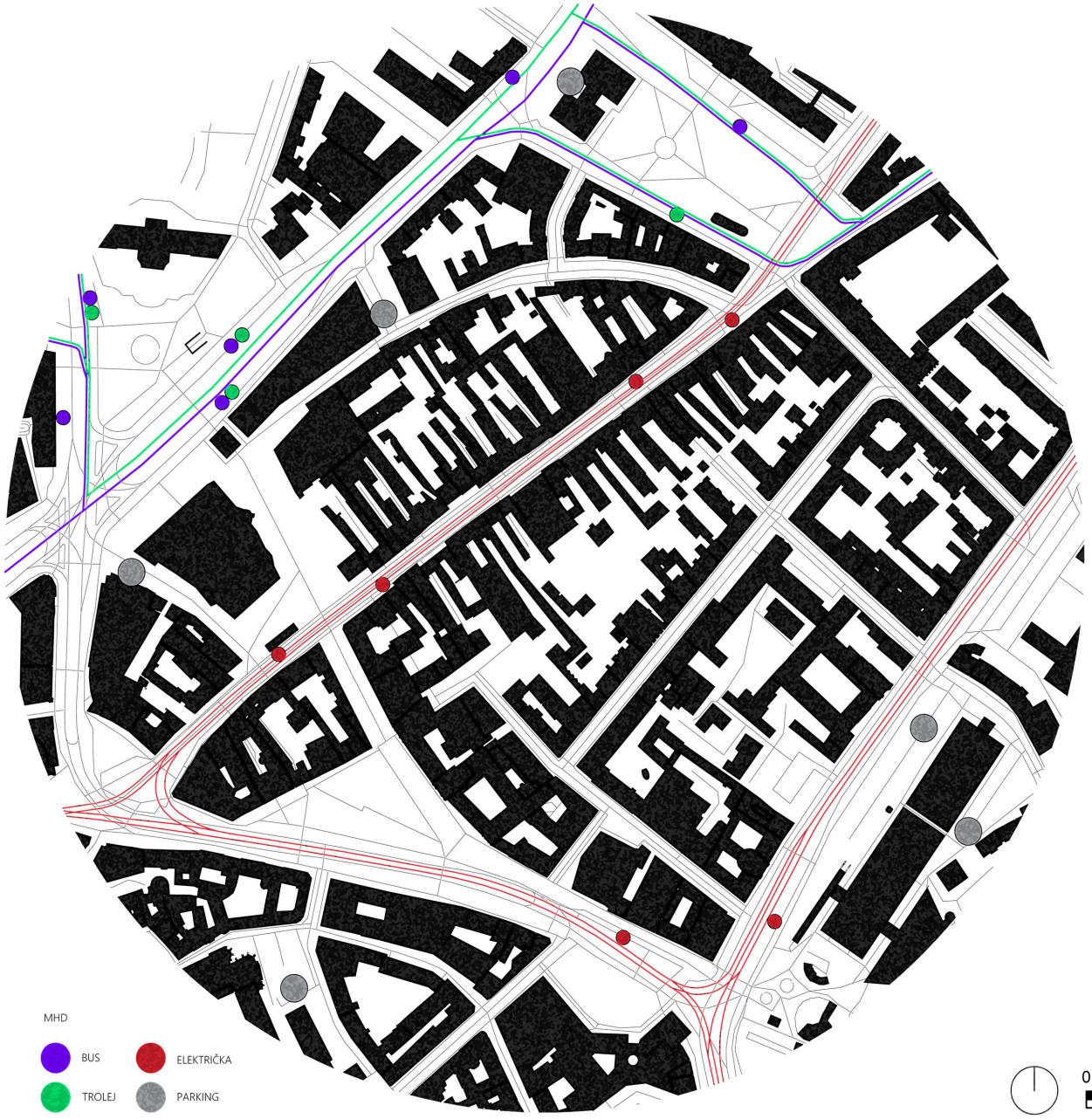
ANALYTICKÁ_ČASŤ_PROJEKTU

OBCHODNÁ ULICA & OKOLIE

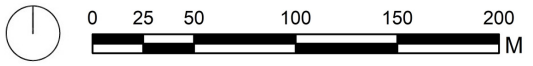
/ ŠIRŠIE VZŤAHY /

/ DOPRAVNÉ VYBAVENIE /

Obchodnej ulici dominuje najmä pešia doprava a mestská hromadná doprava. Tá je zastúpená električkami, ktorých trať je vedená stredom ulice a je významnou súčasťou bratislavského dopravného systému. Obchodnú ulicu obsluhujú linky 1, 5, 7 a 8 na dvoch zastávkach v oboch smeroch. Veľký význam má v riešenom území pešia doprava, nakolko Obchodná ulica spája Kollárovo a Hurbanovo námestie a Poštová ulica spája Hodžovo námestie s Námestím SNP. V riešenom území má zastúpenie aj osobná automobilová doprava, nakolko Obchodná ulica plní aj obytnú funkciu. Parkovanie je však riešené vo dvoroch alebo na Drevenej ulici, ktorá je v tesnom dotyku s modelovým územím. Zásobovanie zabezpečuje nákladná doprava, ktorá je časovo segregovaná a v ranných hodinách zabezpečuje zásobovanie miestnych prevádzok. V menšej miere má v riešenom území zastúpenie aj cyklistická doprava. Cyklisti však skôr využívajú Špitálsku ulicu, na ktorej je vedená oficiálna cyklotrasa.
Aj napriek kombinácii viacerých druhov dopravy v riešenom území nedochádza medzi nimi k častým kolíziám. Navzájom sa však v niektorých prípadoch obmedzujú.

/ FUNKČNÉ VYUŽITIE /

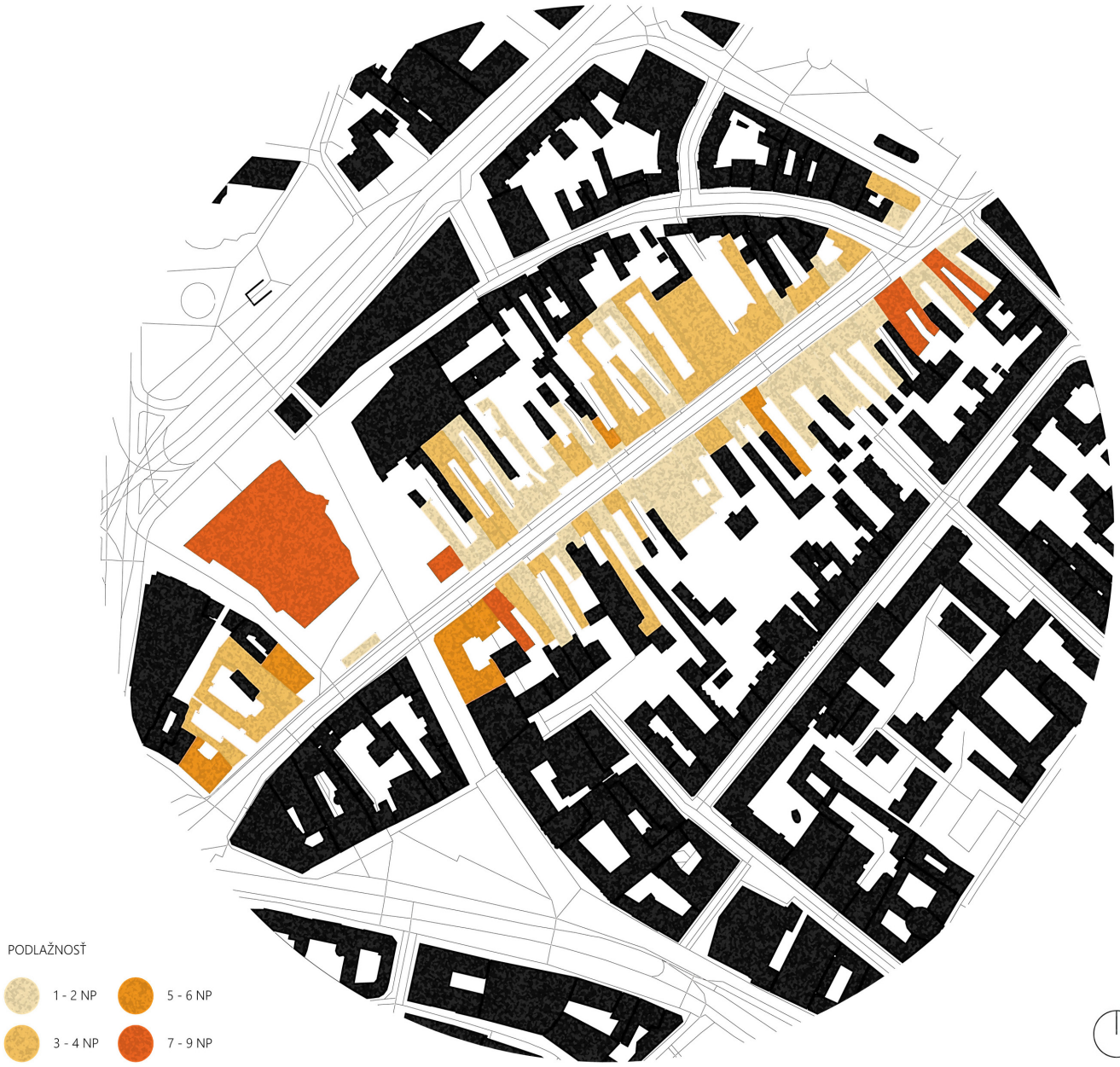
Funkčnosť budov na ulici je rôznorodá. Z velkej časti sa na Obchodnej ulici nachádzajú budovy s polyfunkciou. To odkazuje aj na históriu, keď sa v jednom remeselníckom dome miešali viaceré funkcie od bývania, cez výrobu až ku predaju. V polyfunkčných budovách sa nachádzajú prevádzky, ktoré predávajú tovar rôzneho druhu a ponúkajú služby od stravovania až po kozmetické úpravy. Budovy, ktoré ponúkajú len služby nie sú zastúpené v početnom množstve. V jedinom prípade sa nachádza budova, ktorej funkcia slúži čisto na verejné stravovanie. V neposlednom rade treba spomenúť funkciu bývania na ulici. Na ulici a na námestí sa vyskytujú 3 druhy budov slúžiace na bývanie. Prvou skupinou sú Bytové doby, ktoré na prízemí majú nejakú prevádzku, tvoria tzv. parter budovy. Ďalšou skupinou je budova s funkciou bývania, v ktorej sa nachádza aj určitý druh občianskej vybavenosti a poslednou skupinou je prechodné bývanie, akým sú hotely alebo hostely.

- Polyfunkcia
- Bývanie + OV
- Bývanie parter OV
- Služby
- Prechodné bývanie + OV
- Verejné stravovanie

0 20 40 80 120 160 M

/ PODLAŽNOSŤ BUDOV /

Vzhladom na dlhú históriu Obchodnej ulice sa na nej nachádzajú stavby z rôznych časových období, ktoré boli v priebehu desaťročí či stáročí postupne upravované a prispôsobované svojej dobe. Tento fakt sa odzrkadluje jednak v architektonickom štýle, v akom sú jednotlivé budovy navrhnuté, ako aj vo výške zástavby. Staršie budovy mali často len jedno nadzemné podlažie s podkrovím, no väčšinou boli z dôvodu nadstavby premenené na dvoj či trojpodlažné budovy. Množstvo z nich malo zároveň vlastnú pivnicu. Nedostačujúci stav niektorých starších budov či rozličné záujmy ich majitelov však postupne viedli k ich zbúraniu a nahradeniu novými budovami – väčšinou vo funkcionalistickom štýle. Vzhladom na využitie modernejších technológií bolo možné postaviť vyššie budovy, ktoré často dosahujú 5 – 7 nadzemných podlaží, no nájdu sa medzi nimi aj nižšie. Časom sa tak vytvorila pestrá štruktúra budov, ktoré však medzi sebou často kontrastujú práve z dôvodu výškových rozdielov.

/ FAREBNOSŤ FASÁDY /

Na Obchodnej ulici sa nachádza veľké množstvo obchodov a prevádzok, ktoré poskytujú svojim zákazníkom rozličné tovary či služby. Ide o obchody s oblečením, stravovacie zariadenia, pobočky bánk, kníhkupectvá, hostince či vinárne a ďalšie prevádzky s rozličným tovarom. Každá budova má často iného majitela alebo viacerých majitelov, ktorí zodpovedajú za jej prevádzku, ako aj úpravu. Z tohto dôvodu majú fasády jednotlivých budov rozličné farby a navzájom kontrastujú.
Spomínaná diverzita sa prejavuje aj vo využívaní reklamných zariadení, kedy sa jednotlivé prevádzky prezentujú rozličným spôsobom. Fasády budov sú tak doplnené alebo prekryté reklamnými pútačmi, ktorých je v súčasnosti také množstvo, že sa začalo hovoriť o reklamnom smogu a neplnia už svoj pôvodný účel. V súčasnosti však vznikla iniciatíva za vyriešenie tohto problému a realizujú sa prvé opatrenia.

/ STAV BUDOV /

Ako už bolo spomenuté, jednotlivé budovy na Obchodnej ulici majú rozličný vek, ktorý sa odzrkadluje aj na ich súčasnom stave. Zároveň na ich stav vplýva aj spôsob, akým sa o svoju nehnutelnosť starajú jej majitelia. Každá budova si vyžaduje starostlivosť, ktorá môže výrazne podporiť jej životnosť a dlhšie tak slúžiť rôznym účelom. Na Obchodnej ulici sa nachádza približne 13 budov, ktorých stav je nedostačujúci alebo si vyžadujú väčší či menší stavebný zásah. Často sa jedná o potrebu opraviť fasádu alebo zrekonštruovať strešnú konštrukciu.

V prípade stánkov umiestnených v spodnej časti modelového územia v blízkosti zastávky mestskej hromadnej dopravy nejde o ich nevyhovujúci stav. Považujeme ich však za bariéru, ktorá v súčasnosti zabraňuje vytvoreniu otvoreného a atraktívneho verejného priestoru pred hotelom Crown Plaza.

/ FOTOGALÉRIA /

Spádové územie - Obchodná ulica

Dopravné vybavenie územia - parkovisko (Drevená ulica) & električková doprava

Výškový kontrast a konflikt koridorov na Obchodnej ulici

"Neukončená" ulica a technický stav budov na Obchodnej ulici

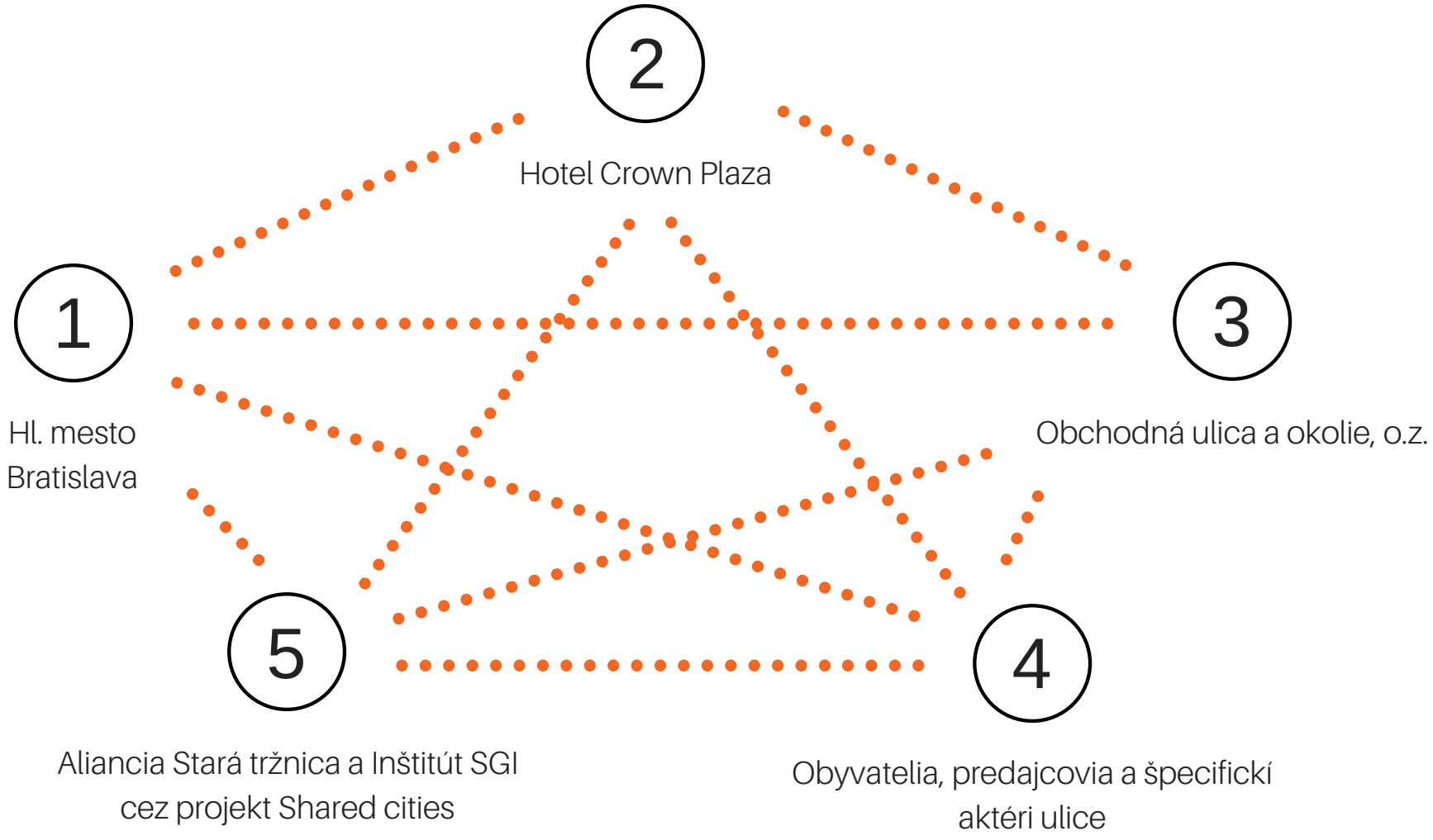

Rozdielna farebnosť, architektonický štýl a funkcia budov na Obchodnej ulici

ANALYTICKÁ_ČASŤ_PROJEKTU

STAKEHOLDERI - KLÚČOVÍ AKTÉRI ULICE

/ STAKEHOLDERI - KLÚČOVÍ AKTÉRI ULICE /

HLAVNÉ MESTO BRATISLAVA

"Sme ochotní spolupracovať na riešeniach, ktoré prinesú úžitok pre všetkých." (Hl. mesto Bratislava, 2018)

Zdroj: (Krošlák, 2017)

Mesto prejavuje záujem riešiť situáciu, ktorá vznikla zanedbanou starostlivosťou o zeleň, mobiliár a celkový stav verejného priestoru. Mesto je z majetko-právneho hladiska zodpovedné za časť územia za hotelom Crown Plaza a preto je jedným z kľúčových aktérov v území, ktorý má veľký vplyv a aj záujem o zveladenie priestoru pre obyvatelov a návštevníkov širšieho centra Bratislavy. Od súťaže očakáva výstup v podobe konceptu riešenia námestia s prihliadnutím na aktuálne problémy námestia a výzvy v podobe smart riešení.

HOTEL CROWN PLAZA

"Pre nás je dôležitá reprezentatívnosť. "

(manažér hotela Crown Plaza, 2018)

K hotelu prislúchajú aj okolité priestory, medzi ktoré patrí miesto námestia za hotelom. Zároveň je hotel vlastníkom tohto priestoru, ktorý hraničí s pozemkami mesta.
Hotel má charakter business hotela, čo znamená, že jeho služby využívajú najmä návštevníci, ktorí sú účastníkmi pracovných summitov a konferencií. Pre hotel je velmi dôležitá reprezentatívnosť, profesionalita a spokojnosť zákazníkov hotela. Z hladiska štruktúry návštevníkov vyplýva, že obdobia víkendov nie sú využité v celej svojej kapacite. Taktiež bolo zistené, že hotel ponúka reštauračné služby, relaxačné služby, ale nemá vlastný bar. Hotel je spokojný so spoluprácou nájomcov v parteri hotela (Ashoka, Casino). Vedenie hotela očakáva od súťaže koncept riešenia námestia s prihliadnutím na zvyšovanie atraktivity miesta a ekonomickú návratnosť investície.

Zdroj: (Booking, 2018)

OBCHODNÁ ULICA & OKOLIE

"Priniesť čiastkové riešenia, ktoré budú inšpiráciou pre ostatné prevádzky."

(Obchodná ulica a okolie, o.z., 2018)

Zdroj: (Obchodná ul. a okolie, 2016)

Združenie Obchodná ulica a okolie vznikla v roku 2015 s cieľom pomôcť Obchodnej, aby bola miestom pre ludí a zastupovala ich rozmanité záujmy, pre úspešnú podnikatelskú činnosť, pre príjemný život v meste (Obchodná ul. a okolie, 2015). Aktivity združenia pomáhajú tvoriť spoločné projekty všetkých aktérov ulice a hájiť ich záujmy. Združenie si v roku 2015 dalo vytvoriť socio-ekonomickú štúdiu, ktorej prvým úspechom bolo zavedenie odporúčaného dizajn manuálu vonkajšej reklamy na ulici. Združenie očakáva od súťaže koncept riešenia námestia s prihliadnutím na potreby všetkých aktérov ulice.

OBYVATELIA, PREDAJCOVIA & ŠPECIFICKÍ AKTÉRI ULICE

"Obchodná má potenciál vo svojej rôznorodosti!"
"Vráťme čaro starej obchodnej."

(Obyvatelia, predajcovia a špecifickí aktéri ulice, 2018)

Medzi obyvatelov patria všetci ludia žijúci v bytových domoch v okolí ulice alebo priamo na nej, rovnako predajcovia pôsobiaci v tomto území. Dôležité je však upozorniť na fakt, že nie všetci majitelia nehnutelností sú aj ich prenajímatelmi. Pri riešení mnohých problémov je velmi ťažké komunikovať s kompetentnými osobami za určitú prevádzku. Na ulici sa nachádzajú aj dlhodobí majitelia, ktorí vykonávajú svoje podnikatelské aktivity už viac ako 10 rokov (napr. majitel Slovak Pub, majitel ÚLUV...) Obyvatelia a ostatní pôsobiaci na ulici očakávajú od súťaže koncept riešenia obchodnej ulice s prihliadnutím na bezpečnosť a čistotu priestoru.

Zdroj: (Obchodná ul. a okolie, 2016)

ALIANCIA STARÁ TRŽNICA & INŠTITÚT SGI (SHARED CITIES)

"Chceme šíriť to, čo sme zistili a prepájať menšie námestia v okolí námestia SNP."

(koordinátorka projektu Živé námestia)

Zdroj: (Aliancie Stará Tržnica, 2018)

Tento aktér prináša projekt, ktorého riešené územie je v dotyku s územím našej práce. Rovnako druh projektu má spoločné črty, nakolko prináša zjednotenie a revitalizáciu Námestia SNP a Kamenného námestia. Projekt ponúka návod na nenáročné zmeny, ktorými docieli zjednotený verejný priestor. Tento projekt má byť príkladom funkčného a prístupného mestského priestoru a je pripravený ponúknuť pomoc pri riešení aj ďalších verejných priestorov v okolí.

Zdroj: (Aliancie Stará Tržnica, 2018)

Návrhy pre priestory pri Kunsthalle Bratislava, Námestie SNP & Kamenné námestie

Zdroj: (Aliancie Stará Tržnica, 2018)

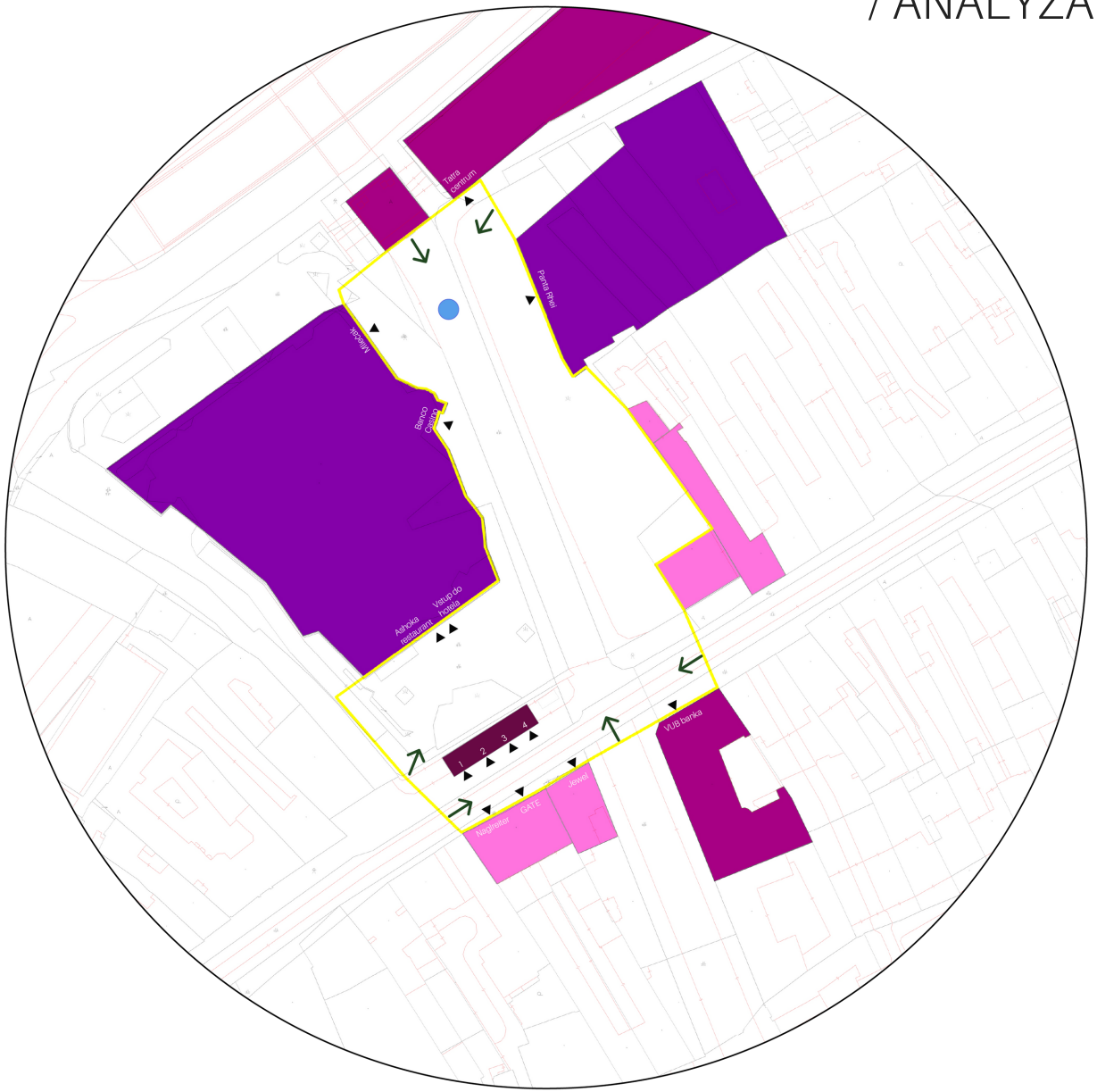

Zdroj: (Aliancie Stará Tržnica, 2018)

ANALYTICKÁ_ČASŤ_PROJEKTU

NÁMESTIE SCHÖNDORF / POŠTOVÁ ULICA

/ ANALÝZA FUNKČNÉHO VYUŽITIA ÚZEMIA /

Legenda

- Hranice modelového územia
- Objekty drobnej architektúry (stĺpy a socha)
- Fontána

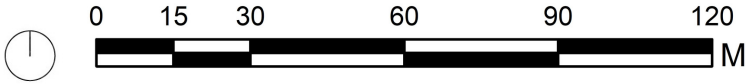
Predajné stánky

1 Zmrzlina Bella Napoli
2 Nechtové štúdio
3 Curaprox
4 Tabakpress

Funkcia budov

- Hotely + predajne v parteri
- Predajné stánky
- Kancelárske budovy+ predajné miesta
- Obytné budovy+ predajne v parteri
- Vstupy do budov
- Vstupy do územia

Modelové územie sa nachádza v centre mesta a z hladiska funkcie ide o zmiešané územie. V tesnom dotyku s modelovým územím sa nachádzajú hotely Crown Plaza a Austria Trend Hotel Bratislava. V parteri spomínaných hotelov sa nachádza indická reštaurácia Ashoka, kasíno Banco Casino, Mliečak alebo kníhkupectvo Panta Rhei. V severnej a južnej časti modelového územia sa nachádzajú prevažne kancelárske priestory doplnené rozličnými menšími predajňami. Svoje zastúpenie má vo východnej a južnej časti modelového územia aj obytná funkcia. V parteroch týchto budov pôsobia predajne Naglreiter, Gate, Juwel či Bepon s palacinkárňou. V legende sú vypísané aj ďalšie prevádzky, ktoré sa nachádzajú v južnej časti modelového územia.Predajné stánky, ktoré obsluhujú 4 rôzne prevádzky sú nevhodne umiestnené z hladiska vstupu na námestie.

NÁMESTIE SCHÖNDORF / POŠTOVÁ ULICA

/ ANALÝZA ZELENE & KVETINÁČOV /

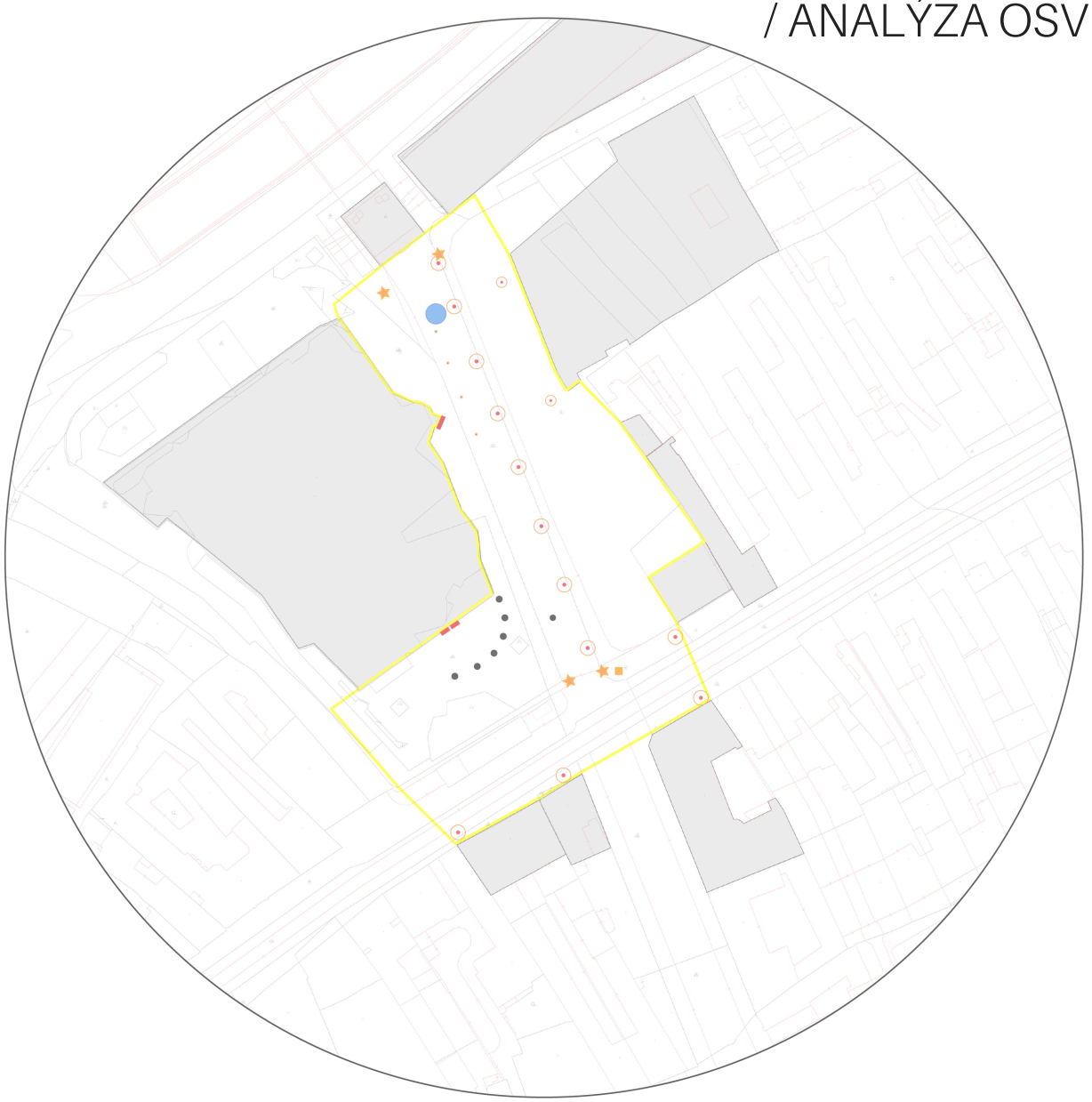
Legenda

- Hranice modelového územia
- Objekty drobnej architektúry (stĺpy a socha)
- Fontána
- Stromy s korunou 5-10 m
- Kry a menšie stromy
- Kvetináče

V modelovom území sú dostatočne zastúpené zelené prvky pomerne dobrej kvality. Vysokú hodnotu má najmä alej stromov, ktorá sa tiahne po celej dĺžke Poštovej ulice. Niekolko stromov a krov sa nachádza pred vstupom do kníhkupectva Panta Rhei a ďalšie sa nachádzajú na území za hotelom Crown Plaza. Dominantný platan tu dopĺňajú kríky rastúce na akomsi „amfiteátri." Pri vstupe do podchodu na Hodžovom námestí sa nachádza funkčná fontána, ktorá by tento priestor mohla výrazne oživiť.

0 15 30 60 90 120 M

/ ANALÝZA OSVETLENIA & REKLAMNÉHO SMOGU /

Legenda

- Hranice modelového územia
- Objekty drobnej architektúry (stĺpy a socha)
- Fontána
- Stĺpové osvetlenie ulice
- Bodové osvetlenie na zemi
- Reklamné nosiče
- Reklamné nápisy
- Reklamný nosič a informačná tabula

Osvetlenie Poštovej ulice je zabezpečené sústavou stĺpov verejného osvetlenia, ktoré lemujú pravú časť ulice. Lavá časť ulice je sčasti vybavená bodovým osvetlením vsadeným do chodníka, ktoré však v súčasnosti nefunguje. Spodná časť modelového územia je rovnako osvetlená stĺpovými lampami. Osvetlený je aj priestor pred vstupom do Panta Rhei. Problematické je osvetlenie námestia za hotelom Crown Plaza, ktoré v danom území absentuje.
V modelovom území sa nachádza aj niekolko reklamných pútačov. Najčastejšie sú to bilbordy umiestnené na úrovni terénu, ale nájdeme tu aj nápisy jednotlivých prevádzok umiestnené na fasáde.

0 15 30 60 90 120 M

NÁMESTIE SCHÖNDORF / POŠTOVÁ ULICA

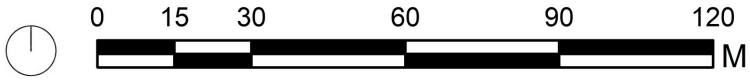
/ ANALÝZA MOBILIÁRU /

Legenda

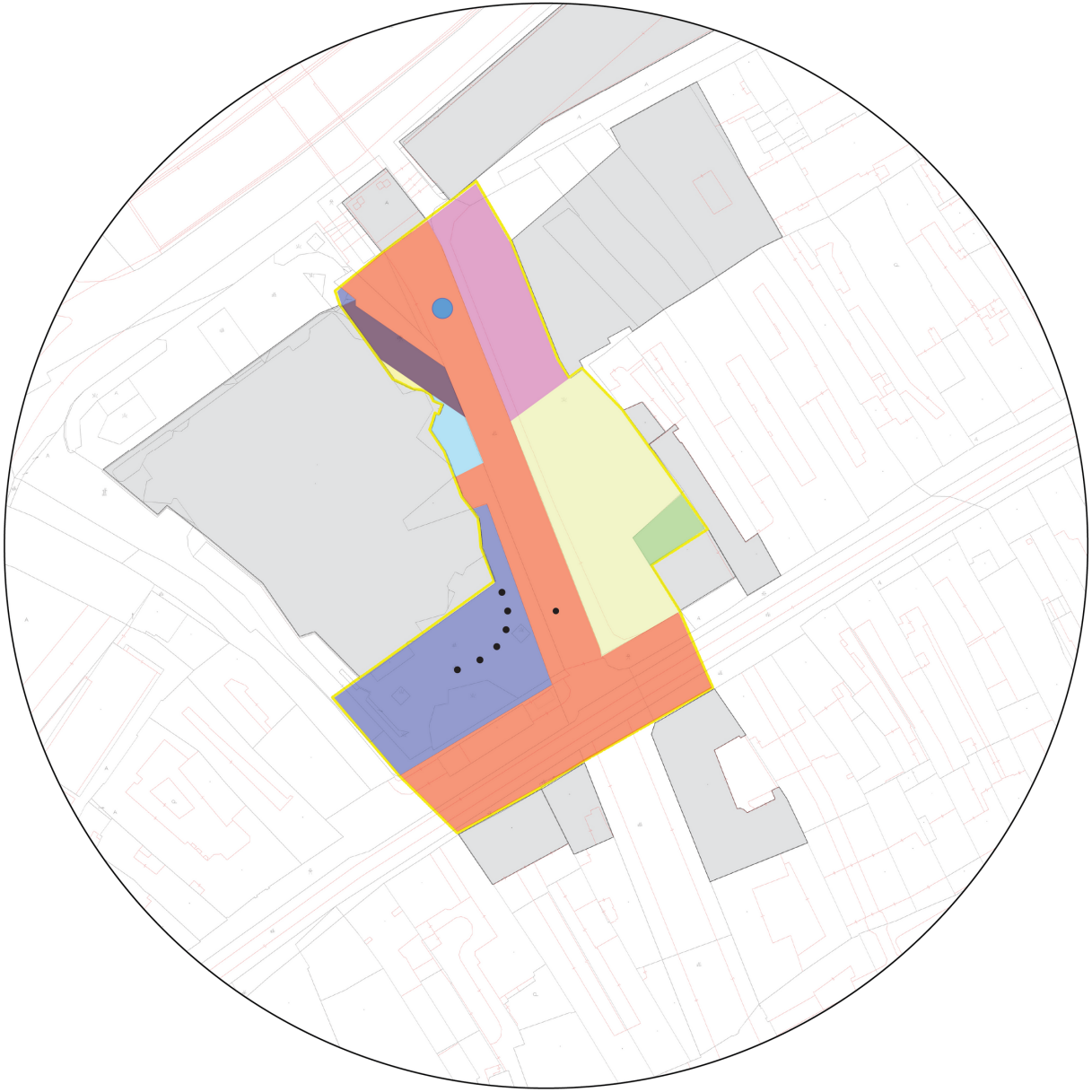
- Hranice modelového územia
- Objekty drobnej architektúry (stĺpy a socha)
- Fontána
- Samostatne stojaca lavička
- Lavičky okolo kmeňov stromov
- Smetné koše
- Stojany na bicykle

Modelové územie je kvalitne vybavené lavičkami, ktoré sú umiestnené po oboch stranách Poštovej ulice. Lavičky však absentujú v priestore za hotelom Crown Plaza.Mobiliár určený pre cyklistov zastupujú v modelovom území stojany na bicykle. Tie sú umiestnené v južnej časti územia na rohu Obchodnej a Poštovej ulice a v severnej časti územia na rohu Poštovej a Vysokej ulice.V tejto mapke sú vyobrazené aj kvetináče, ktoré slúžia menším kríkom či trávam. Svoju pôvodnú funkciu však plnia len v priestore za hotelom Crown Plaza. Na ostatných miestach sú iba vyplnené štrkom či kameňmi a nie je tak využitý ich potenciál. Súčasťou mobiliáru v modelovom území sú aj smetné koše, ktoré sú umiestnené rovnako na pravej strane ulice v blízkosti lavičiek. Na opačnej strane ulice sa tiež nachádzajú lavičky, no smetné koše tu absentujú. Tento druh mobiliáru rovnako absentuje za hotelom Crown Plaza.

NÁMESTIE SCHÖNDORF / POŠTOVÁ ULICA

/ ANALÝZA VLASTNÍCKYCH VZŤAHOV /

NÁMESTIE SCHÖNDORF / POŠTOVÁ ULICA

Legenda

- Hranice modelového územia
- Objekty drobnej architektúry (stĺpy a socha)
- Fontána

Vlastníci pozemkov

- Hlavné mesto SR
- Diamond hotels slovakia, s.r.o.
- Spol. vlastníctvo 19 vlastníkov
- Koliba Slovakia Plus, s.r.o.
- Rektorát UK
- Spol. vlastníctvo 2 vlastníkov
- Slovenská republika
- SIAG hotel Bratislava, s.r.o.

Vlastnícke vzťahy na riešenom území majú rôznorodú škálu majitelov. Majitelia pozemkov predstavujú verejné inštitúcie, súkromné spoločnosti aj súkromné fyzické osoby. Južnú časť riešeného územia- Obchodná ulica vlastní Hlavné mesto SR, Bratislava. Rovnako priečnu os, ktorou jePoštová ulica vlastní Hlavné mesto SR, Bratislava. Dôležitým aktérom z hladiska vlastníctva pozemkov je ďalej Daimond hotels Slovakia, ktorému patrí námestie za hotelom Crown Plaza. Do jeho vlastníctva spadajú aj veľkoplošné kvetináče susediace s predajnými stánkami. Východná hranica územia zahŕňa vlastníkov obytnej budovy. Veľký nevyužívaný pozemok, v súčasnej dobe oplotený je vlastnený spoločnosťou Koliba Slovakia Plus. Pozemok pred hotelom Austria Trend Hotel je vlastnený spoločnosťou SIAG hotel. V severozápadnej časti územia sa nachádzajú 3 menšie pozemky. Najväčším je pozemok vlastnený Rektorátom Univerzity Komenského. Rohový pozemok označený žltou farbou patrí Slovenskej republike a pozemok pred vchodom do Banco Casino patrí sdvo súkromným fyzickým osobám.

0 15 30 60 90 120 M

/ FOTOGALÉRIA /

Modelové územie - Námestie Schöndorf / Poštová ulica

Mobiliár na Poštovej ulici - lavičky a stojany na bicykle

Kvetináče na námestí a bodové osvetlenie na Poštovej ulici

Mobiliár na Poštovej ulici - lavičky

Mobiliár a osvetlenie na Poštovej ulici

/ FOTOGALÉRIA /

Modelové územie - Námestie Schöndorf / Poštová ulica

Stánky pri zastávke električky

Reklama na Poštovej ulici

Fontána na Poštovej ulici

Hotel Crown Plaza - pohlad na námestie

Reklama na hranici Poštovej a Obchodnej ulice

Sochy na Poštovej ulici

ANALYTICKÁ_ČASŤ_PROJEKTU

SPOLOČNÉ PROBLÉMY / POTENCIÁLY NÁMESTIA SCHÖNDORF & OBCHODNEJ ULICE

/ HLAVNÉ PROBLÉMY ÚZEMIA /

1 Nízka kohézia

Prevádzkovatelia na ulici a v jej okolí si neuvedomujú, že aj napriek tomu, že ich prevádzka má iný charakter ako iné prevádzky v okolí, spoločne tvoria vonkajší vzhlad ulice svojimi fasádami. Rozmanitosť služieb a tovaru, ktoré ponúka lokalita prispieva k zvyšovaniu návštevnosti a osloveniu širšej cielovej skupiny. Treba aby sa na ulici stretávali prevádzky, ktoré napĺňajú dopyt zákazníkov, čo sa týka tovaru a služieb, rovnako je dôležité zabezpečiť rôzne otváracie časy prevádzok (denné a večerné fungovanie) pre zabezpečenie celodenného fungovania a dozoru ulice. Nekoncepčnosť ulice a absentujúca spoločná vízia sú aspekty, ktoré bránia kohézii územia. Doposial bola sformovaná spoločná vízia pre reguláciu reklám a fasád na ulici, ktorá má odporúčací charakter. Len niektorí prevádzkovatelia sa zaviazali, realizovať zmeny na vlastné náklady.

2 Vlastníctvo & správa

Tieto dve príčiny problémov územia sú výsledkom nejasných majetko-právnych vzťahov, ktoré sú bežné na Slovensku najmä kvôli privatizácií a politickým zmenám po roku 1989. Správa majetku jednotlivých prevádzok končí za ich hranicou pozemku a za zvyšné spoločné priestory je zodpovedná verejná správa. Rovnako časté sú nejasnosti v rozdelení kompetencií medzi mestskými časťami a magistrátom. Komunikácia prevádzkarov a verejných inštitúcií nemá presne stanovenú formu a nie je podopretá legislatívou (napr. pamiatkový úrad reaguje len na prijaté žiadosti, sám nereaguje na zlú rekonštrukciu, prestavbu a iné zmeny).

3 Strata historického kontextu

V minulosti ulica prechádzala rôznymi obdobiami a v každom tomto období mala svoje charakteristické črty. Postupom času sa zachovali niektoré prvky z každého obdobia, chýba im však ich historický kontext, vysvetlenie. Zvýšenie povedomia o jednotlivých, z histórie vychádzajúcich, miestach alebo štruktúrach môže prispieť k oživeniu historických kontextov a vytvoreniu alebo obnoveniu identity tohto miesta.

/ HLAVNÉ PROBLÉMY ÚZEMIA /

4 Technické problémy

Zlá údržba lokality súvisiaca s nevhodne zvolenými prvkami, nefungujúcimi technickými stavbami (odtok dažďovej vody, uličné vpusty, nepermeabilné povrchy, nedostatočne vuyžívané prírodné plochy). Nevhodne umiestnené dopravné prvky, mobiliár a výškové rozčlenenie ulice, všetky tieto aspekty tvoria bariéry pre peší pohyb, ktorý je v území klúčový. S technickou stránkou lokality a nedostatočne zadefinovanými pravidlami pre obmedzenie automobilovej a statickej dopravy ulica stráca svoju popularitu, je vnímaná ako neútulná, miestami až nebezpečná.

5 Noční vandalizmus

Lokalita sa v nočných hodinách, prevažne cez víkendy, stane tranzitným prechodom návštevníkov nočných barov, klubov a diskoték. Bez sociálnej kontroly prevádzok, neustálej kontroly polície alebo iných bezpečnostných opatrení nie sú návštevníci nútení udržiavať poriadok alebo kontrolovať svoje správanie. Vznikajú situácie vandalizmu a rušenia nočného kludu obyvatelov bytov na ulici alebo návštevníkov hotela.

6 Bezdomovectvo & sociálna stigma

Nízka sociálna kontrola a nedostatočná viditelnosť (zanedbané výrezy kríkov, slabé osvetlenie, tmavé rohy a nevyužívané plochy) spôsobujú vyššiu koncentráciu ludí, ktorí sa cítia byť vylúčení zo spoločnosti alebo chcú od ludí pýtať peniaze, alebo vyhladávajú tieto miesta za účelom nelegálnych činností (alkohol, drogy).

- PROBLÉMY

- vandalizmus, nízka bezpečnosť, kriminalita, hluk
- zlá údržba ulice
- zloženie prevádzok a ich funkcia, nekvalitné a často sa meniace prevádzky
- nevyhovujúci systém zásobovania
- vizuálny smog (reklamy a banery)
- nízka popularita ulice, pocit neútulnosti, celkové vnímanie tohto územia, chovanie ludí
- vysoké nájomné
- zlá komunikácia s mestom a políciou
- nedostatok kohézie, nekoncepčnosť ulice, bez spoločnej vízie prevádzkárov
- nevyužitie potenciálu jednotlivých priestranstiev – „miesta nikoho"
- vyludnenie ulice počas víkendov – skrátené otváracie hodiny
- nedostatok zelene - nepermeabilné povrchy - nedostatočne využívané prírodné povrchy
- vlastnícke problémy v nadväznosti na privatizáciu
- úzky peší koridor – električky
- zlý fyzický stav architektúry, mobiliáru, verejných priestranstiev (pamiatková zóna, nie rezervácia)

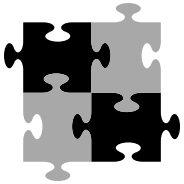
+ POTENCIÁLY

- zlepšenie verejných priestorov a údržba ulice
- kultúrne a spoločenské podujatia
- bezpečnosť na ulici
- regulácia reklamy
- spoločná správa územia
- lepšia komunikácia s mestom a políciou
- sprístupnenie dvorov
- lepšia viditelnosť prevádzok
- kvalitná skladba prevázok a služieb
- zelené strechy/markízy/zeleň vo vnútroblokoch
- potenciál pre verejné priestory – potreby sociálne, fyziologické
- iniciatívy architektov a urbanistov o koncepčné riešenie územia, O. Z. Obchodná ulica
- začlenenie historického kontextu a identity miesta vychádzajúcej z histórie
- dôležitý bod na mentálnej mape mesta

PRINCÍPY_TVORBY_VEREJNÉHO_PRIESTORU

NÁMESTIE SCHÖNDORF & OBCHODNÁ ULICA

/ PREPOJENOSŤ

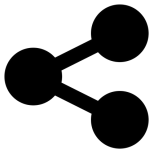
Je dôležité zabezpečiť dostatočnú prepojenosť riešeného územia s ostatnými verejnými priestormi v rámci mesta a zároveň zabezpečiť nadväznosť na existujúce urbanistické väzby, ktoré ich prepojenosť prirodzene podporia. Je možné tak vytvoriť akúsi sieť verejných priestorov dostupnú najmä peším pohybom alebo mestskou hromadnou dopravou. Nemenej dôležité je zachovanie historických väzieb či identity riešenej lokality, čo jednak upevní vzťah obyvatelov verejnému priestoru a zároveň podporí jeho atraktivitu v rámci cestovného ruchu.

/ JEDINEČNOSŤ

Z hladiska atraktivity je dôležité, aby bol priestor jedinečný a mal vlastný imidž či identitu. Niečo, čo ho odlíši od ostatných verejných priestorov a presvedčí potenciálnych návštevníkov, aby svoj čas trávili práve tu. Jedinečnosť lokality môže vychádzať z historických súvislostí, môže byť vytvorená nanovo alebo môže ísť o kombináciu oboch spôsobov.

/ ZDIELANIE

Princíp zdielania sa zameriava na funkcie verejného priestoru, ako aj jeho užívatelov. V rámci verejného priestoru by mali byť umiestnené primerané funkcie (ako OV, kultúra či rekreácia), ktoré toto územie zdielajú, navzájom sa dopĺňajú a podporujú tak jeho fungovanie. Zároveň je dôležité, aby bol verejný priestor dostupný a prispôsobený všetkým vekovým či sociálnym skupinám.

/ ZDRAVIE

Atraktivitu verejného priestoru do určitej miery ovplyvňuje aj jeho vplyv na ludské zdravie. Verejný priestor môže motivovať človeka k zlepšeniu svojho fyzického zdravia tým, že mu poskytne priestor na cvičenie alebo inú fyzickú aktivitu. Na druhej strane, príjemné prírodné prostredie bohaté na zelené, modré či šedé prvky dokáže podporiť duševné zdravie človeka.

3_HLAVNÉ_ODPORÚČANIA

NÁMESTIE SCHÖNDORF, POŠTOVÁ & OBCHODNÁ ULICA

1 BEZDOMOVECTVO & SOCIÁLNA STIGMA

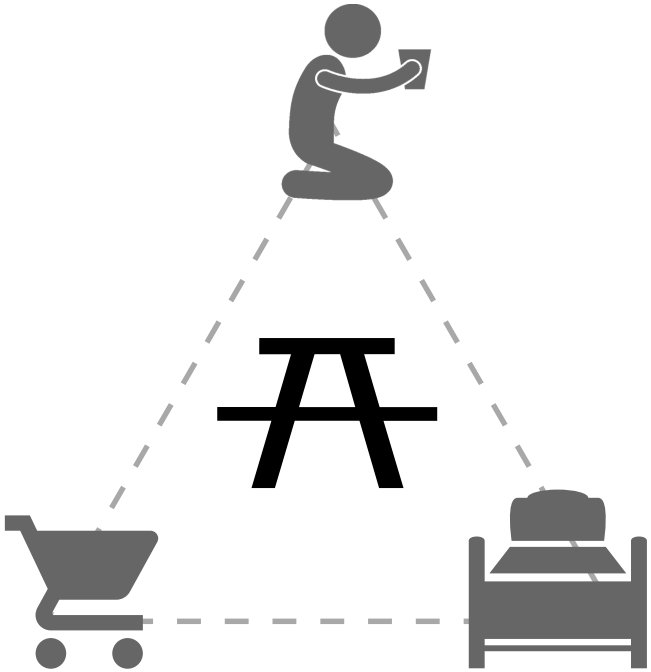
2 ZELEŇ & SYSTÉM ODVODŇOVANIA

3 OC - OBCHODNÁ ULICA

/ BEZDOMOVECTVO & SOCIÁLNA STIGMA /

V nadväznosti na Koncepciu pomoci luďom bez domova považujeme za vhodné podporiť integráciu ludí bez domova aj činnosťami spojenými s Obchodnou ulicou a jej okolím, nakolko sa títo ludia sústreďujú aj v nami riešenom území – najmä na Poštovej ulici pri vstupe do podchodu na Hodžovom námestím.
Na Obchodnej ulici sa nachádza množstvo prevádzok, ktoré by mohli rozličným spôsobom pomôcť luďom bez domova. Či už sa jedná o reštaurácie, ktoré im môžu poskytnúť jedlo podobne ako v pražskom projekte Stůl pro jednoho – reštaurácie poskytujú aspoň jedno jedlo denne luďom bez domova. Ďalšiu formu pomoci môžu poskytnúť obchody s oblečením, ktoré by mohli bezdomovcom poskytnúť práve oblečenie a do pomoci sa môžu zapojiť aj ostatné prevádzky, v ktorých by si ludia bez domova mohli nájsť zamestnanie.

V súvislosti so spomenutými možnosťami však treba zdôrazniť dôležitosť fungovania sociálnych zariadení – azylový dom, ubytovne či noclaháre. Považujeme totiž za dôležité, aby ludia bez domova, ktorí sa chcú začleniť do spoločnosti, boli upravení a dodržiavali hygienické zásady, čo im umožňujú práve sociálne zariadenia. Takto fungujúci systém by dokázal výrazne podporiť proces ich integrácie do spoločnosti.
Vzhladom na konzervatívnejšie slovenské prostredie nemusí byť v Bratislave hneď realizovaný projekt typu Stůl pro jednoho, no v takto fungujúcom systéme podporovanom samosprávou, ako aj súkromnými prevádzkami vidíme veľký potenciál do budúcna.

/ ZELEŇ & VODNÝ MANAŽMENT /

V mestách sa vytvárajú teplotné ostrovy, vykazujúce značne vyššie teploty, pričom príčinou ich vzniku je prekrytie pôvodnej plochy vegetácie budovami, komunikáciami – čo pokojne môžeme nazvať aj pečatením pôdy. Mestské teplotné ostrovy majú negatívny vplyv na zdravie ludí, ktorí v nich žijú. Účinok teplotných ostrovov sa dá výrazne ovplyvniť práve „zelenou zástavbou" (Vaculčíková, 2017).

Adaptačné riešenia na zmeny klímy v centre Bratislavy (Námestie Schondorf)
Dažďová záhrada s detským ihriskom.
Systém dažďovej záhrady spočíva v adaptačných opatreniach, ktoré zadržiavajú a využívajú dažďovú vodu. Prírodné plochy pod drevinami prepúšťajú dažďovú vodu do pôdy a ďalej do kolektorov dažďovej kanalizácie. To zabraňuje hromadeniu dažďovej vody na spevnených plochách v meste. Okrem tejto funkcie zeleň v dažďovej záhrade bude znižovať teplotné rozdiely, zvyšovať vlhkosť vzduchu, absorbovať škodlivé plyny a vytvárať prirodzené tienenie v teplých letných mesiacoch. V záhrade sa budú nachádzať zásobníky dažďovej vody, ktoré budú koncentrovať vodu z okolitých striech. Zhromaždená voda bude určená na zavlažovanie záhrady. Ďalším využitím tejto zhromaždenej vody môže byť zásobovanie fontány. Využívanie dažďovej vody vo fontáne už nie je známe iba v cudzích krajinách, v meste Zvolen pri Technickej univerzite vytvorili dažďovú fontánu a okrem nej majú vytvorený komplexný systém využívania dažďovej vody na celej univerzite (Ježovičová, 2017).
V dažďovej záhrade bude umiestnené aj menšie pódium na kultúrne akcie v rámci programovej platformy pravidelných trhov.

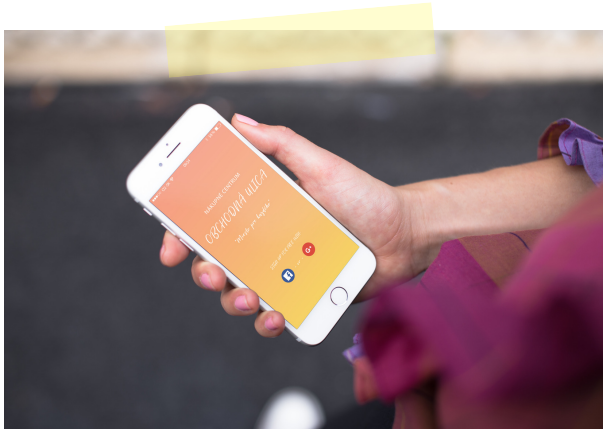
Adaptačné riešenia na zmenu klímy v centre Bratislavy pre Obchodnú ulicu v dlhodobom horizonte.
Vytvorenie podmienok na Obchodnej ulici pre zelené prvky je dôležitou súčasťou adaptačných riešení. Koreňový systém zelene nie je v súčasnej dobe možné umiestniť pod existujúcu betónovú plochu chodníka z dôvodu spevnených plôch a vedení technickej infraštruktúry. Pri nasledujúcej rekonštrukcii komunikácie a prípadnej zmene fungovania dopravy je potrebné rátať s riešením zelených ostrovčekov pre nižšiu vegetáciu a vyhradených plôch pre stromy. V ďalších etapách by malo byť riešené hospodárenie s dažďovou vodou na Obchodnej ulici.

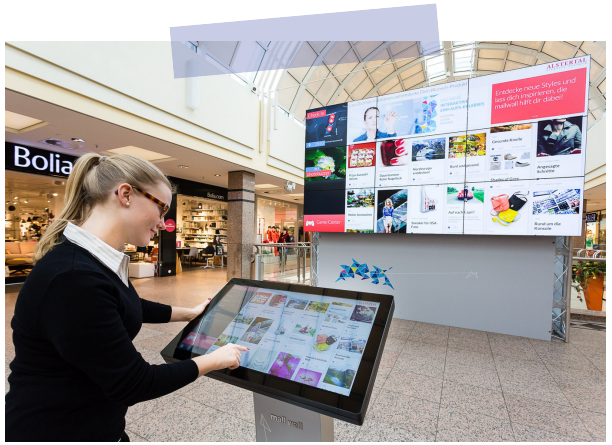

zdroj: (Krošlák, 2017)

/ OBCHODNÉ CENTRUM - OBCHODNÁ ULICA /

1) Informačný systém = Infopulty + aplikácia + webstránka

V krátkodobom horizonte je možné realizovať menšie zásahy, ktoré by Obchodnú ulicu mohli postupne pretvárať na obchodné centrum. Základnom by bol jednotný informačný systém postavený na už existujúcom systéme, ktorý vytvorilo občianske združenie Obchodná ulica a okolie. Informačný systém bude pozostávať zo sústavy infopultov, ktoré budú zároveň zdrojom wi-fi a návštevníci si tak budú môcť pomocou QR kódu alebo klasicky cez internet stiahnuť aplikáciu. Prostredníctvom týchto médií si bude môcť každý návštevník zistiť aktuálne informácie o všetkých prevádzkach na Obchodnej ulici a zároveň si jednoducho vyhladať to, čo práve potrebuje. Za aktuálnosť poskytovaných informácií budú zodpovedné samotné prevádzky.
Pridanou hodnotou aplikácie bude možnosť využitia viacerých benefitov:
- vygenerovanie kódu na poskytnutie zlavy vo vybranej predajni
- zbieranie bodov za nákupy na Obchodnej
- hodnotenie a recenzie prevádzok
- navigácia k vybranej predajni

Zdroj: (ECE, 2018)

/ OBCHODNÉ CENTRUM - OBCHODNÁ ULICA /

2) Eliminácia reklamného smogu

Vytvorenie spomínaného informačného systému by dopomohlo k eliminácii nadmerného reklamného smogu na Obchodnej ulici, kedy by sa akýsi súboj o zákazníka sčasti presunul do mobilnej aplikácie a infopultov. Pri eliminovaní reklamného smogu zároveň považujeme za vhodné využiť princípy a spôsoby definované v dokumente Nová Obchodná – Sprievodca pravidlami umiestnenia reklamných a informačných zariadení na Obchodnej ulici. Ten definuje základné princípy a spôsoby umiestnenia reklamných zariadení s cielom zjednotiť ich štýl a sprehladniť tak reklamu prezentovanú zákazníkom.

Zdroj: (Hlavné mesto SR Bratislava, 2018)

Zdroj:(Obchodná ul. a okolie o.z., 2018)

1 2018 — 2 2020 — 3 — 4

/ OBCHODNÉ CENTRUM - OBCHODNÁ ULICA /

3) Obmedzenie MHD

Elimináciou dopravy získame priestor navyše, čím podporíme myšlienku pretvorenia Obchodnej ulice na obchodné centrum pod holým nebom. V súčasnosti je však električková trať prechádzajúca Obchodnou ulicou významnou súčasťou bratislavskej siete MHD, a preto je táto myšlienka podmienená výstavbou novej električkovej trasy. Rôzne varianty vedenia nových tratí sú definované v Územnom genereli dopravy hlavného mesta SR Bratislavy. Tie budú pravdepodobne realizované až v horizonte niekolkých rokov, no myslíme si, že táto myšlienka má potenciál, pričom sa môžeme inšpirovať príkladmi z iných miest, kde sa to podarilo.

Zdroj: (Austin railnow, 2013)

zdroj: (Makemytrip, 2018)

Zdroj: (Austin railnow, 2013)

1 — 2018

2 — 2020

3 — X

4 — X+3

/ OBCHODNÉ CENTRUM - OBCHODNÁ ULICA /

4) Outdoor pedestrian shopping mall

Obchodná ulica kedysi plnila funkciu nákupných centier – remeselníci a obchodníci tu predávali svoje výrobky a ludia sa tu stretávali v hostincoch či vinárňach. S nástupom nákupných centier sa však význam Obchodnej ulice znížil a určitú časť zákazníkov prevzali práve nákupné centrá.
Potenciál Obchodnej ulice však vidíme práve v prinavrátení spomínaných funkcií do tejto lokality a vytvoriť z nej tak akési obchodné centrum pod holým nebom – outdoor pedestrian shopping mall. Túto myšlienku je zároveň potrebné podporiť ďalšími opatreniami. Nejde pritom iba o spomínané vytvorenie funkčného informačného systému, elimináciu reklamného smogu či obmedzenie dopravy. Ďalšie opatrenia by sa mali zamerať najmä na zatraktívnenie Obchodnej ulice ako verejného priestoru na základe princípov, ktoré sme definovali v predchádzajúcich kapitolách.

Zdroj:(Trip advisor, 2018)

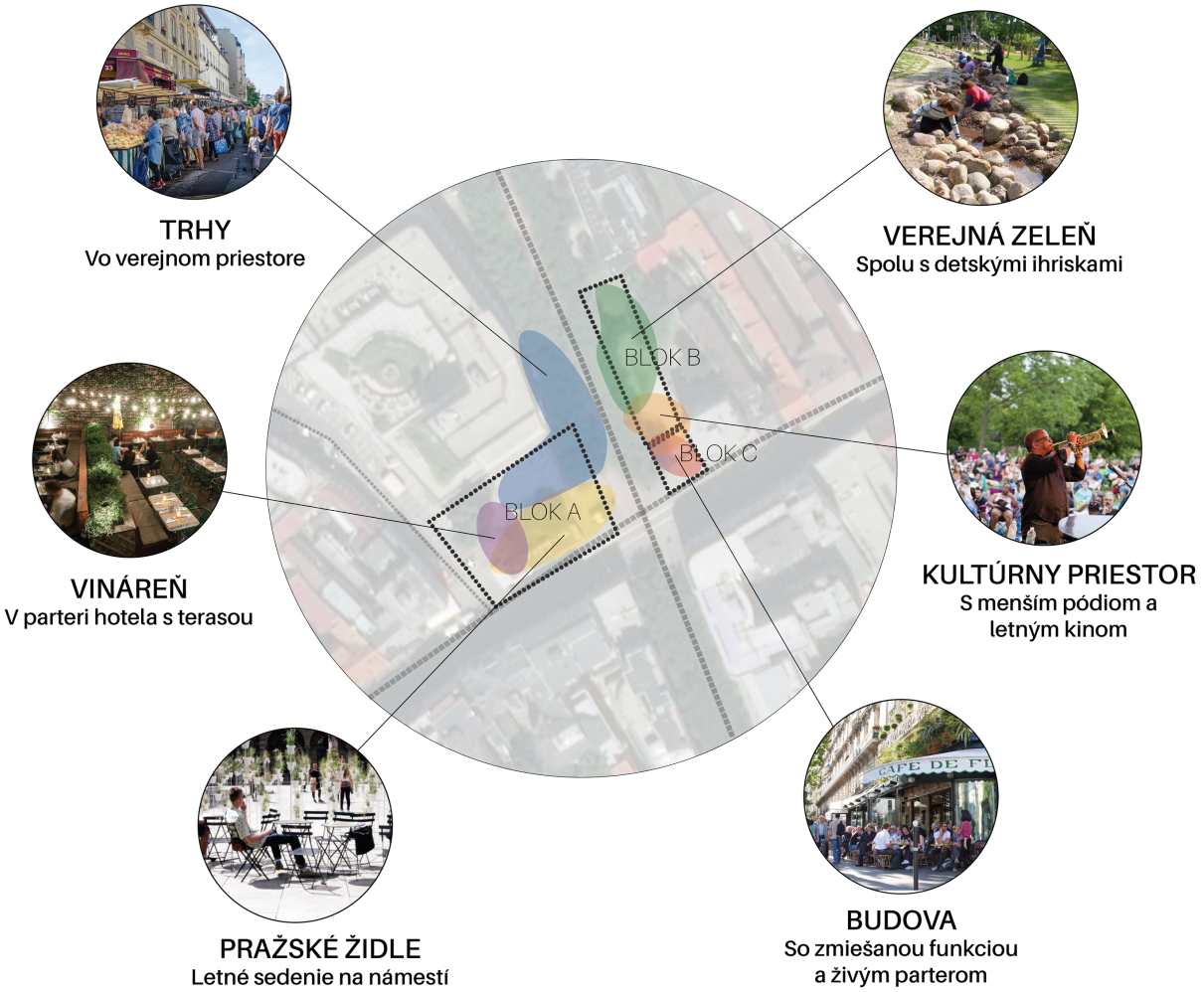

Zdroj: (officeB+B, 2018)

1 2018
2 2020
3 X
4 X+3

FILOZOFIA_NÁVRHU

NÁMESTIE SCHÖNDORF & POŠTOVÁ ULICA

/ FILOZOFIA NÁVRHU - NÁMESTIA SCHÖNDORF & POŠTOVEJ ULICE /

Ideový návrh počíta s priestorom Námestia Schöndorf a Poštovej ulice rozdeleným do troch blokov, pričom každý má svoje špecifiká a určené funkcie.

BLOK A - Námestia Schöndorf

Priestor za hotelom Crown Plaza sa oživí oddychovo-spoločenskou funkciou. Víkendové trhy, vináreň v parteri a tzv. pražské židle majú za úlohu zmeniť degradovaný priestor na živé námestie, ktoré ludia budú radi navštevovať a prinesie aj určitý ekonomický kapitál pre hotel Crown Plaza. Práve ideový návrh pre BLOK A má najväčší potenciál pre realizáciu, avšak je potrebné spojiť jednotlivých stakeholderov ako Magistrát hl. mesta Bratislavy, Hotel Crown Plaza a tretí sektor a rozdeliť si jednotlivé úlohy pre udržatelné využitie priestoru.

BLOK B - Zeleň & kultúrny priestor

Nevyužívané územie poslúži na rozšírenie zelenej infraštruktúry a na zlepšenie vodného manažmentu územia. Spolu so zeleňou sa navrhujú aj detské ihriská, ktoré budú slúžiť ako sociálna kontrola v území. Ako doplňujúca funkcia sa navrhuje aj kultúrny priestor s menším pódiom a letným kinom ako podpora miestnej komunity. Toto územie bude spravovať najmä Magistrát hlavného mesta v spolupráci s miestnou občianskou iniciatívou.

BLOK C - Budova s občianskou vybavenosťou

V poslednej zóne sa navrhuje dotvoriť Obchodnú ulicu novou výstavbou, ktorá by zároveň zmiernila výšku existujúcej zástavby. V parteri novej budovy sa presunú vybrané prevádzky z existujúcich stánkov, ktoré sa nachádzajú pri zastávke električky. Nakolko je pozemok v súkromnom vlastníctve realizáciu novej zástavby by mal realizovať investor alebo vlastník pozemku.

NÁVRH

NÁMESTIE SCHÖNDORF & POŠTOVÁ ULICA

/ NÁVRH PRE NÁMESTIE SCHÖNDORF & POŠTOVÚ ULICU /

/ NÁVRH PRE NÁMESTIE SCHÖNDORF & POŠTOVÚ ULICU /

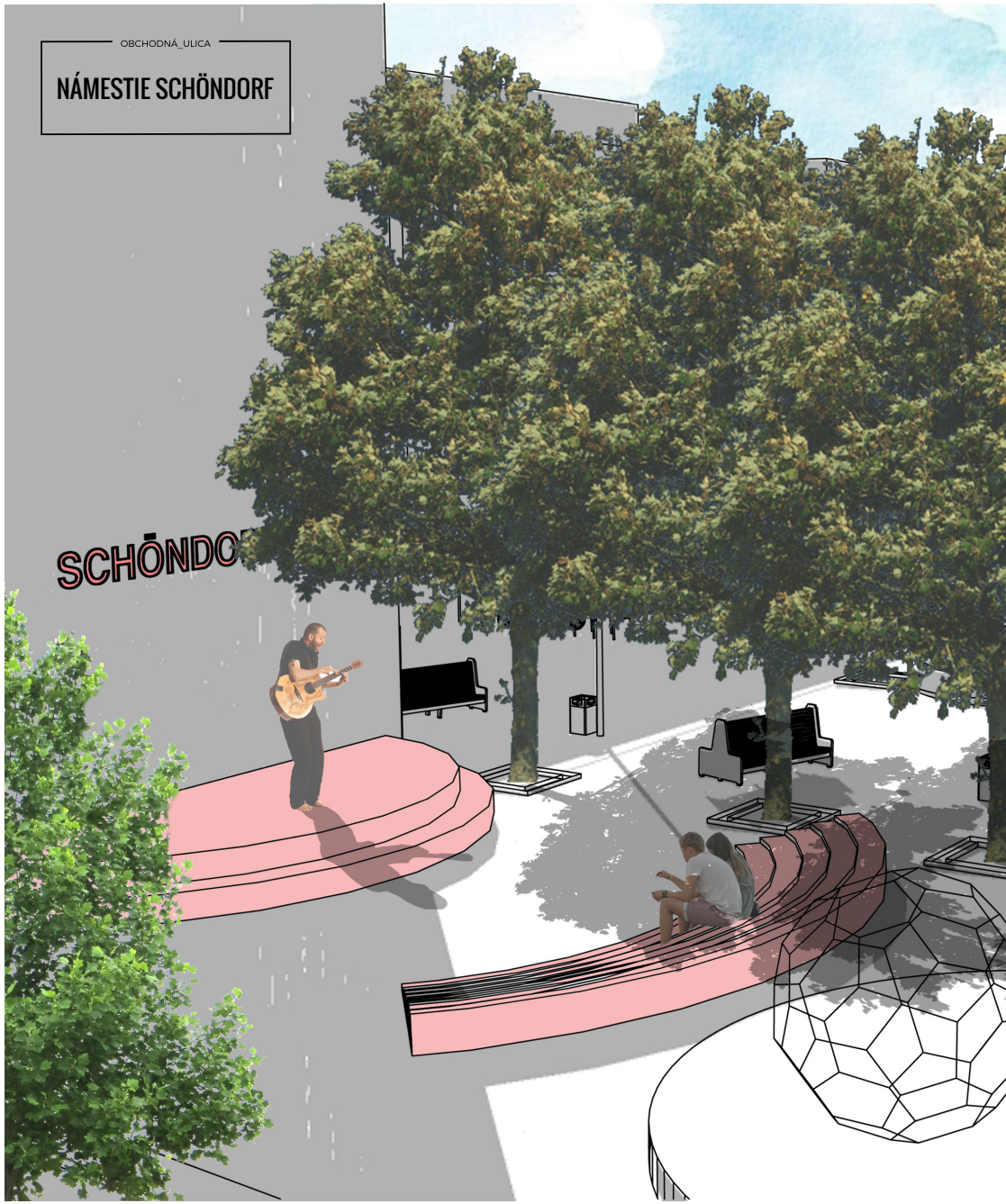
Zmeny sú navrhnuté najmä v priestore za hotelom a v južnej časti na nevyužívanej parcele. Vináreň v parteri hotela má za úlohu prilákať do územia ďalšie skupiny obyvatelov a takisto bude slúžiť hotelu ako doplňujúca funkcia pre hostí. Výber prevádzky pre účely vinárne je odkazom na historické obdobia, ktoré boli typické malými vinárňami v jednotlivých dvoroch a domoch. Vináreň by mala zaberať aj časť námestia ako letná terasa, o ktorej správu sa bude starať prevádzkovatel vinárne. Líniovo od terasy vinárne budú umiestnené stánky určené pre lokálnych predajcov. Trhy by mali prebiehať zväčša cez víkendy a vytvárať programovú platformu územia. Správca stánkov bude hlavne hotel, ktorý z nájmu stánkov profituje a ďalej občianske združenie Obchodná ulica a okolie. Velkým zásahom do územia bude odstránenie predajných stánkov s 4 prevádzkami a tzv. amfiteátra so zeleňou. Ich odstránením sa otvorí priestor, bude prehladnejší a atraktívnejší. Na toto miesto sa umiestni prenosný mobiliár v podobe „pražských židlí", ktoré sú neformálnym mestským prvkom, ktorý ludia bezprostredne používajú na čas, ktorý trávia na námestí (čakanie, čítanie a iné.). Za ich správu bude zodpovedné Hl. mesto SR Bratislava a miestne iniciatívy.

Na východnej strane bude dokončená uličná čiara budovou, ktorá má funkciu bývania spolu s občianskou vybavenosťou v parteri. V týchto priestoroch sa budú nachádzať prevádzky zo zrušených predajných stánkov. Zo severnej časti tejto budovy bude umiestnené pódium s letným kinom, ktorý bude dotvárať kultúrny program v území. Nad pódiom sa nachádza dažďová záhrada s detským ihriskom, ktoré budú podporovať sociálnu kontrolu územia a vytvoria príjemné prostredie pre ďalšiu skupinu obyvatelstva. Spravovať záhradu a detské ihriská bude Hl. mesto SR a pódium miestne komunity s podporou kultúrnych inštitúcií. Dohlad a zodpovednosť za kontrolu môže tiež prevziať oz Obchodná ulica a okolie.

/ ZÁVER /

Námestie Schöndorf predstavuje otvorený verejný priestor na mieste, kde sa križuje Obchodná a Poštová ulica. Na základe princípu zdielania bude námestie dostupné návštevníkom všetkých vekových či sociálnych skupín a každý si nájde spôsob, akým tu využije svoj volný čas. Zároveň bude predstavovať priestor vhodný na organizáciu kultúrnych či spoločenských podujatí, ktoré toto územie výrazne oživia. Organizovanie tematických trhov, kultúrne predstavenia či premietanie filmov rovnako prilákajú ďalších návštevníkov. Atraktivita námestia bude podporená prvkami zelenej, modrej či šedej infraštruktúry, ktorá vytvorí príjemné prostredie a bude pozitívne vplývať na zdravie návštevníkov.
Obchodná ulica ako „open air pedestrian shopping mall" či nákupné centrum pod holým nebom. Upokojená ulica s výrazným obmedzením dopravy, ktorá bude prevádzkovaná len pre turistov na jednej kolaji alebo bezkolajovo. Vytvorí sa tak priestor pre spríjemnenie Obchodnej ulice zelenými a modrými prvkami, ktoré budú súčasťou oddychových zón a zvýšia tak atraktivitu celej ulice. Skultúrnenie Obchodnej ulice podporí aj eliminácia reklamného smogu a stane sa atraktívnejšou aj po estetickej stránke. Prevádzka nákupného centra pod holým nebom bude podporená modernými nástrojmi, ktoré využívajú aj klasické obchodné centrá – infopulty, webstránka či mobilná aplikácia, prinášajúce užívateľom rôzne benefity.

/ BIBLIOGRAFIA /

Aliancia Stará Tržnica. 2018. Živé námestie. [autor knihy] Inštitútu SGI, Architektonické štúdio 2021, Laboratórium architektúry krajiny, Hlavné mesto SR Bratislava Aliancie Stará Tržnica (AST). Bratislava : autor neznámý, 2018.

Austin railnow. 2013. amsterdams-leidsestraat-shows-how-interlaced-gauntlet-track-can-help-squeeze-light-rail-into-a-narrow-alignment/. www.austinrailnow.com. [Online] 2013.

Booking. 2018. hotel/sk/hotelforem.de.html. www.booking.com. [Online] 2018.

ECE. 2018. en/tenants/retailer/marketing/. www.ece.com. [Online] 2018.

Hlavné mesto SR, Bratislavy. 2018. nevkusnej-reklamy-na-obchodnej-ulici-bude-ubudat. www.bratislava.sk. [Online] 2018.

Ježovičová. 2017. Enviromagazín. Zvolen : Ministerstvo životného prostredia, 2017.

Makemytrip. 2018. travel-guide/scotland/buchanan-street-glasgow-departmental-stores.html. www.makemytrip.com. [Online] 2018.

markoandplacemakers. 2015. Socio-ekonomický prieskum. Obchodná ulica, Bratislava. Bratislava : autor neznámý, 2015.

Obchodná ul. a okolie. 2016. http://obchodnaulica.sk. www.obchodnaulica.sk. [Online] 2016.

Obchodná ul. a okolie o.z. 2018. Nová Obchodná. [Online] 2018.

Obchodná ul. a okolie. 2015. Obchodná ul. a okolie o.z. obchodnaulicaaokolie.sk. [Online] 2015. http://www.obchodnaulicaaokolie.sk/o-nas/.

Trip advisor. 2018. Eros statue at piccadilly circus. www.tripadvisor.com.sg. [Online] 2018.

Vaculčíková. 2017. Enviromagazín. Bratislava : Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, 2017.

OBCHODNÁ_ULICA

NÁMESTIE SCHÖNDORF

MUNISS 2018